

jsem poznal zblízka jejich kvality lidské i umělecké — to mi zatím musí stačit jako odměna za všechny nepravdy, klepy a útoky, jichž jsem byl předmětem. A B. V. se svou neschopností posoudit věci kriticky a bez maloměstské osobitosti byl velmi znamenitým příkladem k vystřízlivění z brněnské kritiky.

Za mou poznámku v 8. čísle Literárních novin vyřtil se na mne pan Jindřich Honzl v 10. čísle dlouhým článkem, ve kterém na mou hlavu snáší spoustu obvinění, „demaskuje“ Index a pře se o svém působení v Brně a svém odchodu. Na věci, týkající se Indexu, jsem odpověděl v něm. Na věci, které se týkají osobně mne, nemám mnoho chuti odpovídat. Mám už v tom bohaté zkušenosti, že pan Honzl nesnáší kritiky. Již krátce po jeho příchodu do Brna mne upozornil jeho přítel na to, že p. H. je cholerik, který slovo odmítavé kritiky mně do smrti neodpustí. Za ta dvě léta jsem udělal v tomto ohledu bohaté zkušenosti. Moje referáty vždy plně oceňovaly Honzlovu práci, podobně i Index (jako list i skupina) dodal několikrát v kritických situacích velmi rád na Honzlovo požádání i bez něho projev za jeho práci. Jakmile jsem však napsal slovo polemické nebo ostřeji kritické, dostalo se mi vždy za to spousty výtek, telefonicky i ústně. Podobně vybuchl p. Honzl po mém polemickém článku v 7. čísle II. ročníku Indexu a poslal mi k otištění odpověď asi podobného rázu, jako je zmíněný článek v Literárních novinách. Když jsem se toho nezalekl a připravil ráznou odpověď, couvl p. Honzl, když si ji v korektuře přečetl, a požádal mne, abychom oba články seškrtnali, pokud jednají o věcech osobních, a ne o meritu sporu. Stalo se, a články vyšly seškrtnané. Proto nezvěděla veřejnost již dávno, že nejsem žádným kritikem, že falšuji cizí

výroky atd. Podobnou zkušenost udělala s p. Honzlem i Levá fronta, jejíhož přípravného výboru v Brně členem byl, z něhož však vystoupil proto, že jeho člen kritizoval ostřeji v místním časopise jeho realizace. Po těchto zkušenostech jsem před svědky prohlásil, že se o něho nebudu — až na nejnnutnější povinné referování — starat. To jsem také dodržel. Nyní mne však má noticka proti všemu očekávání přivádí s ním do polemiky. Nebudu se s p. Honzlem hádat o „osobně službičkovém způsobu myšlení“, který mně imputuje (to je patrně jiný způsob myšlení, když člověk vysedá celé dni s jistou částí kritiky, o jejíchž kvalitách se jinak vyjadřuje velmi s despektem, a k lidem, jimž říká do očí, že k nim patří, přijde jen v kritickém momentě o nějaký ten projev za sebe); nebudu vyvracet ani jeho urážky, že klepařím, mluvím nepravdu, jsem kritik neschopný, maloměstsky osobitý, na úrovni Poledního listu atd., protože myslím, že po mém úvodu je čtenáři jasno, že jde o typicky honzlovský výbuch zlosti. Prohlašuji pouze, že v mých půtkách s Honzlem šlo z mé strany vždy jen o věc, o program, o linii práce. Uznání Honzlově práci jsem nikdy neodepřel, nemohl jsem však souhlasit s jeho přesvědčením, že je každý jeho počín dokonalý a že je jediným moderním divadelníkem u nás. Víím, že toto přesvědčení je u Honzla upřímné, protože věci a osoby Honzl nikdy nerozlišuje, jak ve svém sebevědomí, tak i když se dívá na jiné. Nabízím malý doklad a srovnání: otisknu v Indexu Honzlovu (později „zredivigovanou“) invektivu a žádám ho, aby on otiskl můj dopis, který jsem mu napsal na podzim r. 1929 po jeho tuším druhé brněnské premiéře (Acharda), kdy jsme všichni „leví“ či „moderní“, nebo jak to chcete nazývat, lidé v Brně i Praze strnuli nad jeho článkem v Lidových novinách, kterým premiéře „upravoval půdu“. Vidělo by se, co jsem — zprvu soukromě, dopisem, později veřejně, tiskem — Honzlovi vytykal, co bylo příčinou našich sporů (a také, že jsem již tehdy hypoteticky, ale přesně předpověděl, jak to s ním v Brně dopadne, bude-li provozovat takovou uměleckou politiku).

Naznačil jsem v poznámce v Literárních novinách i v In-

dexu, že Honzl v Brně ztroskotal ne pro uměleckou neschopnost, ale pro nesprávnou a necharakterní uměleckou taktiku. Nyní tvrdím to otevřeně a chci to doložit. Jestliže budu občas užívat argumentů „marxistických“, prosím redakci o promínutí, neboť Honzl na můj marxismus v listě vysloveně apeloval (a kdysi jej snad také prohlašoval za svůj názor).

Honzlova práce v Brně byla „levá“ jen ve smyslu formovém. Skutečná levice jeho prací v Brně nezískala nic, protože jeho práce neměla žádné ideové linie, ba Honzl často v Divadelním listě vynášel věci, ke kterým „levý“ člověk (neřkuli revoluční) mohl přistupovat jen s odporem. Situace Honzlova v rámci oficiálního divadla po jeho příchodu do Brna nepřipouštěla nic jiného než: jít proti stojatým vodám oficiální scény, prosazovat proti vůli oficiálního vedení věci „levé“, demonstrovat, vzpírat se oficiálnímu divadlu, rozkládat je a vytvářet (v něm i mimo ně) pozice novému světu. Tak jedině mohl si počínat nekompromisně moderní a revoluční člověk, jímž Honzl podle svých knih chtěl být. Honzl se však od začátku postavil kladně na půdu dnešního divadla měšťáckého, usiloval, aby „překonalo krizi“ — jako by tu mohl jeden člověk cokoliv zmoci! — zkrátka flikoval reformisticky staré divadlo. Nejen to — podřizoval se až příliš ochotně oficiálností divadla, řečnil před oponou o Clemenceauovi atd. atd. Úzkostlivě se vyhýbal politické levici, hledaje cestičky k sociální demokracii a národním socialistům. (Zejména v blízkosti rf. — a, jehož připomíná, neměl by příliš hlasitě tvrdit, že politických vlivů nevyhledával.) Než nechme již těchto věcí, nejsme v listě, kde bychom si je mohli důkladně vyřídit. Shrnuji: Vidím zcela jasně případ Honzlův (a doložím to zevrubně jinde) jakožto případ levého člověka, který selhal v oficiálním prostředí, zařadil se do něho a žil v podstatě jeho životem a užíval jeho ne vždy čistých prostředků. Honzl ví, že jsem jej až příliš dlouho omlouval a zdržoval levice v počínech proti němu, mírnil, vysvětloval. Ví také dobře, že uvedené důvody byly jediné, proč jsem občas šel proti němu. Dnes, když si dovoluje pro mé

věcné výtky nazývat mne bezcharakterním, musím vše říci otevřeně.

Pokud se pak týče jeho taktiky v užším smyslu, víme v Brně všichni, že každá jeho premiéra šla do světa s velkým bubnem, reklamou v tisku, jaké se nedostalo ani zdaleka jiným premiérům, zpracováváním veřejnosti, velkými oslavami na scéně s kyticemi a vavřínovými věnci, vyvoláváním a příliš ochotným děkováním obecenstvu atd. Víím, že je nutno i dobrou věc propagovat, ale tato propagace měla vždy poněkud nepřímou příchut' osobního vynášení. Sehnal vedle toho řadu kritiků, kteří trhali všecko kolem něho a znali jen p. Honzla. Třebas mu často sloužili způsobem, ze kterého právě levému člověku, modernímu a nekompromisnímu, bylo úzko, s povděkem to od nich přijímal. Tak je měl na provázku, že ještě dneska při posuzování hereckých výkonů vytykají hercům, že nehrají za vedení Honzlova, a proto je trhají(!), a nemohou přijít na jméno jinému modernímu režiséru E. F. Burianovi, s nímž měl Honzl konflikt. Dokazování úspěšnosti umělecké práce úspěchy pokladny, závodění v aranžování vnějšího úspěchu premiér v obecenstvu a před obecenstvem, houf kritiků, kteří s moderním uměním neměli nikdy nic společného, kteří však dnes lomoží, že oni jedině hájí moderního režiséra, jemuž se stala křivda, to je dědictví, jež nám v Brně zbylo po Honzlovi. Že by byla zůstala nějaká pevná a jasná myšlenka, směr práce, o který by se mohlo bojovat i dále po jeho odchodu, že by byla zůstala v hereckém souboru skupina, která by za ni bojovala, o tom nic nevíme. Tak to vypadá vždycky, když jde osoba před věcí.

Trvám posléze na tom, co jsem řekl: Honzl vedl politiku obsazování vlivných míst „nahore“. A „nahore“ posléze zůstal osamocen. Je opravdu nutno podívat se odvaze, s níž popírá své styky s p. předsedícím Kopečkem a naděje v něj kladené. Což nevím od mnoha divadelních činitelů, že p. Kopeček (strana nár. socialistů, její orgán Moravské a České slovo, referenti pp. dr. Vencovský a J. B. Svrček) se za něj mnohokrát bil, což jsem to neslyšel na vlastní uši? Nebudu rozvlékat

dále historii Honzlova odchodu z Brna a vše, co s ním souviselo a co následovalo, třebas to znám. Konstatoval jsem pouze, že Honzl vsadil na určité osoby, ne zrovna vhodné pro podporování moderního režiséra, a spolu s nimi to prohrál. Nebude snad popírat, že kdyby se byl choval jinak, mohl by být v Brně ještě i dnes, třebas se opravdu kurs divadla otočil napravo, a mohl pracovat za stejných podmínek, pokud mu šlo o jeho osobní výsek práce, za nějž jedině mohl ručit, a ne o řešení krize celého dnešního divadla nebo vládu nad činohrou. Vedle kursu napravo bylo tu také malé šlápnutí na palec člověku, který si nepočínal vždycky fair. Jen tedy ne hned velká slova o organickém postupu reakce, boje kvantity proti kvalitě atd. atd., když to moderní umění na brněnském divadle prohrálo do značné míry také osobní vinou Vaší, p. Honzle! Upozorňuji ostatně p. Honzla, že si sám poněkud odporuje, tvrdě jednou, že mu pro omezení umělecké pravomoci a zhoršení finančních podmínek nezbývalo než odejít, a podruhé, že jeho rozhodnutí záviselo na jeho uvážení reálné situace, má-li spolupracovat v reakčně řízené činohře. Netvrdil jsem nic jiného, než že omezení umělecké pravomoci a zhoršení finančních podmínek (ačli o obě skutečně šlo) zavinil si svou špatnou taktikou. Konečně pak ještě jedna poznámka: Co dokázal jedním průměrně úspěšným představením Cocteauova Orfea, které se dočkalo dvou repríz? Že jím dokázal, že jsou možná úspěšná studijní představení v Brně? Haha.

Vyložil jsem své stanovisko. Přiznávám se upřímně, že nemám dosti smyslu pro „modernistické“ flikování zpuchřelého divadla měšťáckého a pro všechny nuance této reformistické práce. Snad její finesy neposuzuji vždy správně. Že však my „leví“, „moderní“, „nekompromisní“, či jak chcete, lidé v Brně očekávali od Honzla něco jiného, že jsme byli mnohokrát zklamáni a jen málokdy nezklamáni, to je jisté, a odtud prýštily i moje spory s Honzlem a prýští i dnes.